

VALUE OF CULTURE OF MANAGEMENT IN THE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Summary

The article studies that the culture of management is a complex and controversial process. Today, the culture of management comes from a deep understanding of the decisive role played by the personal factor in ensuring the successful achievement of the goals of the organization. The assertion of the concept of "culture of management" by different researchers is considered. Thus, mastering the culture of management becomes an integral part of professional and personal formation and development of any manager, one of the important pledges of his successful management activity and ensuring the desired effectiveness. An important role in the formation of a new culture of management is played by the value of management, which includes new managerial thinking, a new management strategy, new management IT technologies. Management culture dictates the style of interaction between employees and managers of different parts, the style of interaction of the enterprise with the socio-cultural environment. It is emphasized that the enterprise management culture is determined by the level of development of components of management in accordance with the classical management paradigm.

Keywords: culture, management, motivation, staff.

References:

1. Belolipetsky, V.K. Pavlova, L.G. (2007). *Jetika i kul'tura upravlenija* [Ethics and culture of management], Ber, Rostov n/D (in Russ.).
2. Ed. R. Dyakiv (2002). *Entsyklopediia biznesmena, ekonomista, menedzhera* [Encyclopedia of businessman, economist, manager], International Economic Foundation, Kyiv (in Ukr.).
3. Gerchikova, I.N. (2010). *Menedzhment* [Management], 4 th ed., Banks and stock exchanges: UNITY, Moskva (in Russ.).
4. Palekha, Yu.I. (2002). *Kliuchi do uspikhu, abo orhanizatsijna ta upravlins'ka kul'tury* [Keys to success, or organizational and managerial culture], Europe Un-th, Kyiv (in Ukr.).
5. Sadkovyi, V.P. Nazarov, O.O., Dombrovsky, S.M. et al. (2018). *Kul'tura upravlinnia* [Culture of management], Kharkiv (in Ukr.).
6. Smoleniuk, P.S. (2010). Corporate culture as the basis of the organization's development. *Nauka j ekonomika* [Science and economics], no. 1 (17), pp. 123-128 (in Ukr.).
7. Fomits'ka, N.V., Yehanov, V.V. (2013). *Teoriia system dlia menedzheriv* [System Theory for Managers], Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», Kharkiv (in Ukr.).

УДК: 330.322:005.342:621(477)

Ю. О. Швець, к.е.н.,

О. С. Тищенко,

Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя

РИЗИКИ В ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Анотація

Досліджено сучасний стан інвестиційно-інноваційної діяльності в секторі машинобудування та встановлено ризики, які виникають під час інвестування та впровадження інноваційних проектів. Зазначається, що інноваційний розвиток є однією зі складових розвитку національної економіки. Через відсутність державної підтримки інноваційних підприємств та недостатнє інвестування в інноваційну діяльність конкурентоспроможність галузі машинобудування характеризується невідповідністю сучасним стандартам та вимогам. Сформовано загальне визначення економічної категорії «ризик», виокремлено недоліки та переваги інноваційного ризику, згруповано етапи та методи управління ризиком. Наведено статистичні дані про розмір прямих інвестицій в галузь машинобудування та виділено ризики інноваційно-інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки України.

Ключові слова: інновації, інвестиції, ризик, фінансування, машинобудування, економічний розвиток.

РИСКИ В ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ

Аннотация

Исследовано современное состояние инвестиционно-инновационной деятельности в секторе машиностроения и установлены риски, возникающие при инвестировании и внедрении инновационных проектов. Отмечается, что инновационное развитие является одной из составляющих развития национальной экономики. Из-за отсутствия государственной поддержки инновационных предприятий и недостаточного инвестирования в инновационную деятельность конкурентоспособность отрасли машиностроения характеризуется несоответствием современным стандартам и требованиям. Сформировано общее определение экономической категории «риск», выделены недостатки и преимущества инновационного риска, сгруппированы этапы и методы управления риском. Приведены статистические данные о размере прямых инвестиций в отрасль машиностроения и выделены риски инновационно-инвестиционной деятельности в реальном секторе экономики Украины.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, риск, финансирование, машиностроение, экономическое развитие.

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобалізації та розвитку економіки щораз більш актуальним стає питання про інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність та економічний стан як підприємства, так і країни загалом. В останні роки стан підприємств машинобудування погіршився, що обумовлено економічно-політичною ситуацією в країні, наявністю ризиків, які виникають під час інвестиційно-інноваційної діяльності, зменшенням фінансової допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності економічної категорії «ризик», особливостей впливу на здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності присвячено багато праць як закордонних, так і вітчизняних вчених. Зокрема, варто виділити праці В. Д. Базилевича [1], Д. Х. Джонса [2], Г. Л. Вербицької [3], В. В. Глущенко [4], С. М. Ілляшенка [5]. Однак повне вивчення та визначення ризику залишається не дослідженим повною мірою відповідно до вимог сучасності, а саме тих умов, у яких опинилася Україна під впливом економічних змін.

Формулювання цілей. Дослідити підходи вчених до трактування поняття «ризик». Проаналізувати сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України, визначити фактори впливу ризику на інвестиційно-інноваційну діяльність, сформулювати шляхи мінімізації ризику. Запропонувати власне визначення економічної категорії «ризик».

Виклад основного матеріалу. Саме через ефективні інвестиційні проекти реалізуються інновації, тому варто звернути увагу на організацію інноваційно-інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств. Оцінювання ефективності інноваційних проектів є одним з найвідповідальніших етапів інноваційно-інвестиційної діяльності, а визначення прибутковості – найбільш актуальним з її аспектів, але будь-який інноваційний проект та витрати на його реалізацію завжди пов'язані з ризиками. На сьогодні сутність економічного ризику досліджено багатьма вченими. Розглянемо підходи різних вчених до визначення поняття «ризик» (табл. 1).

Розглянувши різні підходи до визначення поняття «ризик», можна відзначити, що їх існує безліч, проте загальноприйнятого немає, що обумовлено складністю, багатоаспектністю та недостатньою вивченістю даного явища.

Визначення економічної категорії «ризик»*

Підхід	Трактування
В.В. Вітлінський	Ризик – це економічна категорія, яка відображає особливості сприйняття заінтересованими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесів цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами і невикористаними можливостями [6, с. 480].
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	Ризик – це усвідомлена можливість небезпеки, виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами [7, с. 1072].
А.П. Альгін, В.М. Гранатуров, А.С. Шапкін	Діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість кількісно та якісно оцінити ймовірність досягнення очікуваного результату, невдачі і відхилення від цілі [8, с. 544].
П. Половкін, А. Зозолюк	Ризик – великий стимул для отримання додаткового прибутку, специфічного підприємницького доходу [9, с. 73-74].
Ю.В. Сенейко	Ризик – можливість настання певної ситуації, яка може виникнути в будь-якій діяльності і може відхилитись від поставленої мети (призвести до виникнення втрат або недоотримання прибутку) або залишитись незмінною [10, с. 206-211].
Г.В. Осовська	Ризик – ситуаційна характеристика діяльності суб'єкта господарювання, пов'язана зі станом невизначеності [11, с. 854].

*Джерело: [6-11].

Пропонуємо власні визначення економічної категорії «підприємницький ризик»: 1) ризик – це невизначеність підприємства щодо його результатів діяльності в майбутньому, ймовірність отримання непередбачуваних результатів, тобто погіршення всіх сфер діяльності або покращення економічного розвитку; 2) підприємницький ризик – це процес, що виникає за умови відсутності безпечних умов розвитку, методів щодо нейтралізації загроз, системи контролю за рівнем економічної безпеки в короткостроковому періоді. Ризик виникає на всіх етапах життєвого циклу підприємства, супроводжує прийняття будь-яких рішень, які неможливо спрогнозувати та призводить до різного роду витрат.

Відповідно, кожен вид ризику має переваги та недоліки. Тому доцільно навести недоліки та переваги інноваційного ризику, що визначаються згаданими факторами.

Ймовірність виникнення ризику в умовах інноваційно-інвестиційної діяльності більша, ніж при здійсненні звичайної економічної роботи. Недоліки та переваги інноваційного ризику визначаються наступними факторами (табл. 2).

Таблиця 2

Недоліки та переваги інноваційного ризику*

Переваги	Недоліки
Покращення фінансового стану внаслідок успішного впровадження інноваційного проекту	Невизначеність щодо майбутнього результату, можливість великих втрат;
Зростання ділового іміджу підприємства	Втрата ділового іміджу в разі провалу інновації
Випередження конкурентів на даному сегменті ринку	Невизначеність результатів проекту, можливість втрати клієнтів та втрати визнання якості
Залучення нових інвесторів, споживачів шляхом надання більш досконалих видів продукції	Недостатність фінансування інноваційної діяльності
Освоєння більш прибуткових ринків, освоєння нових сфер діяльності	Трансформація традиційної системи функціонування підприємства та управління

* Джерело: сформовано на основі [12, с. 48-53].

Отже, інноваційний ризик притаманний для будь-якого підприємства, яке прагне розвиватися в сучасних умовах. Однак інноваційна діяльність супроводжується невизначеністю майбутніх результатів, відсутня повна гарантія щодо майбутнього результату. Саме цим обумовлюється визначення недоліків та переваг інноваційного ризику.

Негативні тенденції в інноваційно-інвестиційному напрямі розпочалися у 90-х роках минулого століття і зниження капітальних вкладень в основний капітал у машинобудуванні України швидко досягло кризового рівня. На початку XXI ст. збільшення обсягів інвестицій поштовхнуло оновлення і розвиток активної частини основних виробничих фондів. Розмір інвестицій в підприємства машинобудування за останні роки наведено на рис. 1.

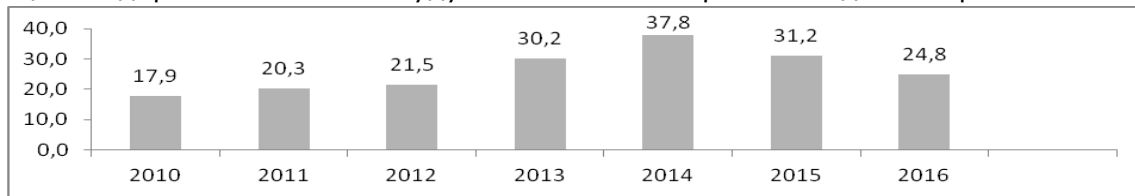

Рис. 1. Прямі інвестиції в машинобудування України, млн. дол. США*

* Джерело: [13].

З наведених даних видно, що з 2010 р. інвестиції в підприємства машинобудування почали набувати позитивної тенденції, про що свідчить їх поступове збільшення. Однак, досягнувши у 2014 р. свого максимуму – 37,8 млн дол. США, інвестиції знову почали поступово спадати, що пояснюється виникненням нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні. Тому одним з ключових завдань в здійсненні інвестиційно-інноваційної діяльності є забезпечення максимально сприятливих умов для розвитку.

Інвестиційна діяльність машинобудівних підприємств – одне зі слабких місць сучасної економіки, що обумовлено причинами: неефективне податкове регулювання; стан зношення основних фондів підприємств; складність фінансування за рахунок власних коштів підприємств. Як наслідок, це відображається на низькому рівні інноваційної активності підприємств машинобудівної галузі України, що пов'язано з:

- наявністю застарілих основних фондів (майже 80%);
- незначним обсягом реалізованої інноваційної продукції;
- зменшенням кількості освоєних нових видів нової техніки;
- зниженням рівня сприйняття менеджментом виробництва нововведень;
- низьким рівнем національного експорту.

Статистичні дослідження дозволили виявити основні загрози інноваційно-інвестиційної діяльності України на підприємствах машинобудування:

- нестача власних коштів (80,1 % обстежених підприємств);
- великі витрати на нововведення (55,5 %);
- недостатня фінансова підтримка держави (53,7 %);
- високий економічний ризик (41 %);
- тривалий строк окупності нововведень (38,7%);
- відсутність коштів у замовників (33,3 %).

Однак ризиковість інноваційної діяльності не є умовою для відмови від інвестицій в НДДКР та їх впровадження на підприємстві. Узагальнення існуючих підходів дає змогу виділити такі етапи управління ризиками інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств:

1. Визначення окремих ризиків реалізації інноваційного проекту. При цьому необхідно ідентифікувати ризики, які можуть виникнути в будь-який момент здійснення проекту та (за можливості) систематизувати їх.

2. Оцінка інформації для визначення рівня окремих ризиків. Перевірка інформації на достовірність та можливість застосування при аналізі.

3. Вибір та використання відповідних методів оцінки вірогідності окремих проектних ризиків.

4. Визначення розміру можливих фінансових наслідків при настанні ризикової події у зв'язку з реалізацією інновації. Розмір можливих фінансових втрат обумовлюється видом

інновації, обсягом залученого інвестиційного капіталу, рівнем ризику, передбаченого даним проектом.

5. Розробка плану заходів щодо зниження ризиків і ліквідації наслідків подій, які можуть наступити в результаті дії ризиків.

6. Моніторинг інноваційного процесу і прийняття тактичних рішень з управління ризиками.

7. Вибір методу управління ризиком.

8. Аналіз ситуації і розробка рекомендацій щодо врахування отриманого досвіду в майбутньому.

Однак, навіть дотримуючись усіх правил управління ризиками, повністю уникнути ризиків інноваційної діяльності неможливо, але їх можна мінімізувати за допомогою сформованих методів (табл. 3).

Таблиця 3

Методи управління ризиками*

Розподіл ризиків	Здійснюється зазвичай між учасниками проектів, щоб зробити відповідальними за ризик по можливості кожного учасника, який у цих умовах буде змушений розрахувати і контролювати ризики, а також вжити необхідних заходів до подолання наслідків від дії ризиків.
Ухилення від ризиків	Здійснюється в процесі відхилення інноваційного проекту в разі необґрунтованості представленої документації і ненадійності партнера, контрагентів, постачальників тощо.
Диверсифікація (розподіл ризиків)	Має на меті розосередження капіталу серед багатьох ризикованих активів замість концентрації всіх капіталовкладень лише в одному з них. Отже, диверсифікація обмежує ймовірність ризику.
Хеджування	Найефективніший спосіб зниження ризику несприятливої зміни цінової кон'юнктури за допомогою укладання термінових контрактів (ф'ючерсів і опціонів). Купуючи і продаючи термінові контракти, підприємець захищає себе від коливання цін на ринку і тим самим підвищує визначеність результатів своєї виробничо-господарської діяльності.
Страховання	Створюється спеціальний фонд (страховий), який використовується на виплати страхових відшкодувань (різні види шкоди) за страховими випадками.

* Джерело [14].

Отже, мета процесу управління ризиками – збільшення вірогідності успішної реалізації проекту. Важливим чинником при здійсненні управління ризиками є система прийомів виконання окремих операцій, які узагальнені в методах (табл. 3).

Кожне підприємство повинно прагнути до розвитку свого інноваційного потенціалу, забезпечуючи виробничі процеси новою технологією, технікою і можливістю випускати нові товари, але при ухваленні рішення про розроблення інноваційного проекту (продукту) треба враховувати і ризики, які неодмінно супроводжуватимуть будь-які інновації на всіх стадіях їхнього розроблення і впровадження. Основна мета системи управління ризиками підприємств – досягти максимального ступеня керованості ризиком, тому особлива увага приділяється постійному вдосконаленню управління ризиком у різних ситуаціях. Управління ризиком поділяється на три підгрупи: методи трансформації ризику, методи фінансування та заходи із усунення ризиків (рис. 2).

Після вибору певного набору заходів щодо усунення чи мінімізації ризику потрібно прийняти рішення про міру достатності обраних заходів. У випадку достатності здійснюється реалізація ідеї, в протилежному випадку доцільно відмовитись від реалізації ідеї, тобто уникнути ризику [16].

Отже, загалом інноваційні ризики можливо досліджувати з точки зору суб'єктів інноваційного процесу, які взаємодіють на його етапах і функціонують в умовах, визначених чинниками зовнішнього середовища (макро- і мікро-), зважаючи при цьому на специфіку самих суб'єктів.

Рис. 2. Методи управління ризиком*

* Джерело: [15].

Для досягнення найбільшого результату доцільно відмовлятися від ризикованого інноваційного проекту на користь менш ризикованого або застосовувати методи мінімізації ризику. Вже на стадії планування потрібно визначити кількісні значення економічних показників, при яких подальша реалізація проекту є недоцільною.

Висновки. За результатами дослідження виявлено, що ризики в інвестиційно-інноваційній діяльності підприємств є невід’ємною складовою, їх уникнути практично неможливо. Згруповано етапи та методи за допомогою яких можна мінімізувати ризики. Розвиток підприємств машинобудування є однією зі складових розвитку національної економіки та за статистичними даними про вкладення прямих інвестицій встановлено, що відбувся спад за останні три роки. Покращення теперішнього стану інвестиційної, інноваційної діяльності підприємств машинобудування можливе за умови поглиблення міждержавних зв’язків, спрощення процедури інвестування, загальнодержавного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності загалом, відновлення державного фінансування, вдосконалення законодавства щодо захисту прав інвесторів, підвищення рівня фінансової стабільності, виробництва нової продукції на підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 2005. – 352 с.
2. Джонс Д. Х. Руководство для директоров / Д. Х. Джонс // Ассоциация Корпоративных Казначеев. – Великобритания, 1998.
3. Вербицька Г. Л. Методичні основи оцінки економічного ризику в діяльності підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 « Економіка, організація і управління підприємствами» / Г. Л. Вербицька. – К.: Національний транспортний університет, 2005. – 19 с.
4. Глущенко В. В. Управление рисками. Страхование / В. В. Глущенко. – Железнодорожный: ТОО НПЦ «Крылья», 1999. – 336 с.
5. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. – 334 с.
6. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : [монографія] / В. В. Вітлінський. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
7. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.

8. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций / А. С. Шапкин. – М.: «Дашков и К», 2003. – 544 с.
9. Половкин П. Предпринимательские риски и управление ими / П. Половкин, А. Зозолюк // Российский экономический журнал. – 1997. – №9. – С. 73-74.
10. Сенейко Ю. Сучасні підходи до трактування категорії «ризик» / Ю. Сенейко // Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С. 206-211.
11. Осовська Г. В. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. – К.: Кондор, 2005. – 854 с.
12. Левицька О. О. Ризики інноваційної діяльності: економічна сутність, чинники та методи мінімізації [Електронний ресурс] / О. О. Левицька. – Режим доступу : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/842/1/7.pdf>
13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
14. Корж Н. Методи управління ризиками / Н. Корж // Міжнародний електронний науковий журнал «Траекторія науки». – 2016. – Т. 2, № 10.
15. Проскура В. Ф. Методологічні підходи до управління ризиками / В. Ф. Проскура // Економіка і суспільство. – 2017. – №9. – С. 599-603.

Yuliia Shvets, PhD, Senior Lecturer,
Oksana Tyschenko,
Zaporizhzhia National University,
Zaporizhzhia

RISKS IN INVESTMENT AND INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ENTERPRISES OF MECHANICAL ENGINEERING

Summary

Current state of investment-innovation activity in the mechanical engineering sector is investigated and the risks arising from investing and implementing innovative projects are identified. It is noted that innovative development is one of the components of the development of the national economy. Due to the lack of state support for innovative enterprises and the lack of investment in innovation activities, the competitiveness of the mechanical engineering industry is characterized by non-compliance with modern standards and requirements. The general definition of the economic category "risk" is formed, the shortcomings and advantages of innovation risk are identified, the stages and methods of risk management are grouped. The statistics on the amount of direct investments in the machine-building industry and the risks of innovation-investment activity in the real sector of the Ukrainian economy are highlighted.

Keywords: innovation, investment, risk, financing, mechanical engineering, economic development.

References:

1. Bazylevych, V.D., Bazylevych, K.S (2005). *Strahova sprava* [Insurance business], Znannia, Kyiv (in Ukr.).
2. Dzhons, D.H. (1998). *Rukovodstvo dlja dyrektorov* [Guidance for directors], IGTA, Great Britain.
3. Verbyczka, G.L. (2005). *Methodical bases of economic risk assessment in the activity of enterprises*. Abstract to PhD dissertation, Economics, organization and management of enterprises. National Transport University, Kyiv (in Ukr.).
4. Glushhenko, V.V. (1999). *Upravlenye ryskamy. Strahovanye* [Risk management. Insurance], Krylya, Moskva (in Russ.).
5. Ilyashenko, S.M. (2010). *Innovacijnyj menedzhment* [Innovation management], Universytetska knyga, Sumy (in Ukr.).
6. Vitlinskyi, V.V. (2004). *Ryzykolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi* [A risk is in an economy and enterprise]. KNEU, Kyiv (in Ukr.).
7. Zahorodnii, A.H. (2007). *Finansovo-ekonomichnyi slovnyk* [Financial and economic dictionary], Znannia, Kyiv (in Ukr.).
8. Shapkin, A.S. (2003). *Ekonomicheskie i fynansovie riski* [Economic and financial risks], Dashkov i K, Moskva (in Ukr.).
9. Polovkin, P., Zozoliuk, A. (1997). Enterprise risks and management of them. *Rossyiski ekonomicheskyi zhurnal [Russian economic magazine]*, vol. 9, pp. 73-74 (in Russ.).
10. Seneiko, Yu. (2006). Modern going near interpretation of category "risk". *Rehionalna ekonomika [Regional economy]*, vol. 1, pp. 206-211 (in Ukr.).
11. Osovska, H.V., Osovskyyi, O.A (2005). *Menedzhment orhanizatsii* [Management of organizations], Kondor, Kyiv (in Ukr.).
12. Levyczka, O.O. *Risks of innovative activity: economic essence, factors and methods of minimization*. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/842/1/7.pdf> (Accessed 15 Feb 2017) (in Ukr.).
13. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 15 Feb 2017) (in Ukr.).
14. Korzh, N.V. (2016). Methods of management financial risks. *Traektorii nauky [Science trajectory]*, vol. 10, pp. 11-16 (in Ukr.).
15. Proskura, V.F. (2017). The methodological going is near a management risks. *Ekonomika i suspilstvo [Economy and society]*, vol. 9, pp. 599-603 (in Ukr.).

